

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

21 marca 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Marcin Łochowski (przewodniczący)

SSN Maciej Kowalski

SSN Piotr Telusiewicz (sprawozdawca)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 21 marca 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej M. K. i G. K.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie

z 4 lutego 2022 r., I ACa 65/21,

w sprawie z powództwa M. K. i G. K.

przeciwko Bankowi [...] spółce akcyjnej w [...]

o ustalenie i zapłatę

**uchyla zaskarżony wyrok w punkcie 1 i 3 oraz przekazuje
sprawę w tej części do ponownego rozpoznania Sądowi
Apelacyjnemu w Warszawie, pozostawiając temu Sądowi
rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Maciej Kowalski Marcin Łochowski Piotr Telusiewicz

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 12 listopada 2020 r. Sąd Okręgowy w Warszawie ustalił, że umowa kredytu [...] hipoteczny nr [...], zawarta 29 sierpnia 2007 r. między M. K. i G. K. a Bankiem [...] spółką akcyjną w [...], jest nieważna (pkt I); zasądził od pozwanego łącznie na rzecz powodów kwotę 126 429,72 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od kwot: 110 822,54 zł od 4 września 2018 r. do dnia zapłaty, 15 607,18 zł od 22 listopada 2019 r. do dnia zapłaty (pkt II); oddalił powództwo w pozostałym zakresie (pkt III); orzekł o kosztach postępowania (pkt IV).

Na skutek apelacji pozwanego Sąd Apelacyjny w Warszawie wyrokiem z 4 lutego 2022 r. zmienił powyższy wyrok częściowo w punkcie drugim w ten sposób, że oddalił powództwo o zasądzenie odsetek ustawowych za opóźnienie od kwoty 110 822,54 zł za okres od 4 września 2018 r. do 21 listopada 2019 r. i za okres od 14 kwietnia 2021 r. do dnia zapłaty oraz od kwoty 15 607,18 zł za okres od 14 kwietnia 2021 r. do dnia zapłaty, zastrzegając, że zapłata przez pozwanego bank łącznie na rzecz powodów kwoty 126 429,72 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie nastąpi za jednoczesnym zaoferowaniem przez powodów łącznie na rzecz pozwanego kwoty 148 846,08 zł (pkt 1); oddalił apelację pozwanego w pozostałym zakresie (pkt 2); orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego (pkt 3).

Uzasadniając powyższe rozstrzygnięcie Sąd Apelacyjny stwierdził, że sporna umowa spełnia wymagania prawa bankowego, ponieważ określa kwotę, walutę kredytu, zasady jego zwrotu oraz oprocentowanie. Jest dopuszczalna w świetle art. 353¹ k.c. i nie stoi w sprzeczności z zasadą swobody umów, bowiem strony mogą zawrzeć umowę, w której wysokość świadczenia zostanie ustalona według innego niż pieniądz miernika wartości (art. 358¹ § 2 k.c.).

W ocenie Sądu Apelacyjnego nie budziła natomiast wątpliwości zasadność uznania spornych klauzul za niedozwolone postanowienia umowne. Skoro abuzywne okazały się postanowienia określające główny przedmiot umowy, to umowa jest nieważna i nie wywołuje skutków prawnych od chwili jej zawarcia.

Oddalenie powództwa o odsetki za opóźnienie za okres przed 21 listopada 2019 r. Sąd odwoławczy uzasadnił tym, że wymagalność roszczenia powodów

należało wiązać ze złożeniem przez nich jednoznacznej, świadomej deklaracji co do losów umowy. To zaś nastąpiło na rozprawie 21 listopada 2019 r.

Sąd Apelacyjny przyjął, że umowa kredytu jest umową wzajemną, do której zastosowanie ma art. 496 k.c., stosowany odpowiednio na podstawie art. 497 k.c. W rezultacie za uzasadniony uznał zarzut zatrzymania kwoty 148 846,08 zł, podniesiony przez pozwanego w piśmie z 13 maja 2021 r. Uwzględnienie zarzutu zatrzymania skutkowało ustaleniem przez Sąd końcowej daty naliczania odsetek za opóźnienie, ponieważ w stanie opóźnienia nie pozostaje strona, która skorzystała z zarzutu zatrzymania.

Od powyższego wyroku skargę kasacyjną wywiedli powodowie, zaskarżając ten wyrok w punkcie 1, tj. w części zmieniającej wyrok Sądu pierwszej instancji częściowo w punkcie II.

Skarżący zarzucili naruszenie prawa materialnego, tj. art. 58 § 1 i 2 w zw. z art. 353¹ i art. 385¹ k.c.; art. 385¹ k.c.; art. 455 k.c.; art. 481 § 1 k.c., art. 69 prawa bankowego w zw. z art. 487 § 2 k.c.; art. 120 § 1 w zw. z art. 455 w zw. z art. 117 § 2¹ k.c.; art. 496 w zw. z art. 497 w zw. z art. 89 k.c.

W oparciu o podniesione zarzuty skarżący wnieśli o uchylenie zaskarżonego wyroku w pkt 1 i orzeczenie co do istoty sprawy w bliżej określony w skardze sposób.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną pozwany wniósł o jej oddalenie w całości.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna okazała się zasadna.

Konsekwencją nieważności umowy kredytowej ze względu na zawarcie w niej klauzul abuzywnych jest obowiązek zwrotu świadczeń spełnionych przez strony jako świadczeń nienależnych w rozumieniu art. 410 § 2 k.c. W przypadku umów wzajemnych na podstawie art. 497 k.c. odpowiednie zastosowanie znajduje art. 496 k.c., zgodnie z którym, jeżeli skutek odstąpienia od umowy strony mają dokonać zwrotu świadczeń wzajemnych, każdej z nich przysługuje prawo zatrzymania, dopóki druga strona nie zaofiaruje zwrotu otrzymanego świadczenia albo nie zabezpieczy roszczenia o zwrot. Przepis ten stał się podstawą zaskarżonego

wyroku w części uwzględniającej apelację pozwanego, kwestionowanej obecnie w skardze kasacyjnej.

Zakwalifikowanie umowy kredytu jako umowy wzajemnej w rozumieniu art. 487 § 2 k.c. oraz dopuszczalność zastosowania art. 496 k.c. w przypadku konsumenckich umów kredytu waloryzowanego kursem CHF była przedmiotem licznych wypowiedzi w doktrynie i orzecznictwie. W szczególności w wyroku z 14 grudnia 2023 r. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej, C-28/22, *Getin Noble Bank (Délai de prescription des actions en restitution)*, znacząco ograniczył dopuszczalność podniesienia przez bank zarzutu zatrzymania, stwierdzając, że artykuł 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej: „dyrektywa 93/13”) w związku z zasadą skuteczności należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej prawa krajowego, zgodnie z którą, w sytuacji gdy umowa kredytu hipotecznego zawarta przez przedsiębiorcę z konsumentem nie może już pozostać wiążąca po usunięciu nieuczciwych warunków zawartych w tej umowie, przedsiębiorca ten może powołać się na prawo zatrzymania umożliwiające mu uzależnienie zwrotu świadczeń otrzymanych od tego konsumenta od przedstawienia przez niego oferty zwrotu świadczeń, które sam otrzymał od tego przedsiębiorcy, lub gwarancji zwrotu tych ostatnich świadczeń, jeżeli wykonanie przez tego samego przedsiębiorcę tego prawa zatrzymania powoduje utratę przez rzeczonego konsumenta prawa do uzyskania odsetek za opóźnienie od momentu upływu terminu nałożonego na danego przedsiębiorcę do wykonania zobowiązania umownego po tym, jak przedsiębiorca ten otrzyma wezwanie do zwrotu świadczeń zapłaconych jemu w wykonaniu tej umowy.

Następnie dopuszczalność skutecznego podniesienia zarzutu zatrzymania została w zasadzie wyłączona w postanowieniu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 8 maja 2024 r., C-424/22, *Santander Bank Polska*, w którym rozstrzygnięto, że artykuł 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej prawa krajowego, zgodnie z którą w kontekście stwierdzenia nieważności zawartej przez instytucję bankową z konsumentem umowy kredytu hipotecznego z uwagi na nieuczciwy

charakter niektórych warunków tej umowy powołanie się przez tę instytucję na prawo zatrzymania prowadzi do uzależnienia przysługującej konsumentowi możliwości uzyskania przez niego zapłaty kwot, które zasądzono od wspomnianej instytucji ze względu na skutki restytucyjne wynikające ze stwierdzenia nieuczciwego charakteru tych warunków, od równoczesnego zaoferowania przez rzeczonego konsumenta zwrotu albo zabezpieczenia zwrotu całości świadczenia otrzymanego od tej samej instytucji przez konsumenta na podstawie wspomnianej umowy, niezależnie od spłat dokonanych już w wykonaniu tej umowy.

Z kolei w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjęto, że prawo zatrzymania (art. 496 k.c.) nie przysługuje stronie, która może potrącić swoją wierzytelność z wierzytelności drugiej strony (uchwała składu siedmiu sędziów SN z 19 czerwca 2024 r., III CZP 31/23, OSNC 2025, nr 3, poz. 25). Następnie Sąd Najwyższy rozstrzygnął, że w razie dochodzenia od banku zwrotu świadczenia spełnionego na podstawie umowy kredytu, która okazała się niewiążąca, bankowi nie przysługuje prawo zatrzymania na podstawie art. 496 w zw. z art. 497 k.c. (uchwała składu siedmiu sędziów SN z 5 marca 2025 r., III CZP 37/24).

Jako sprzeczne z powyższym orzecznictwem należy ocenić rozstrzygnięcie Sądu Apelacyjnego w zakresie zmieniającym wyrok Sądu pierwszej instancji przez zastrzeżenie, że zapłata przez pozwanego na rzecz powodów kwoty 126 429,72 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie nastąpi za jednoczesnym zaoferowaniem przez powodów na rzecz pozwanego kwoty 148 846,08 zł. W konsekwencji za niezasadne uznać należy również oddalenie powództwa w zakresie odsetek za opóźnienie w czasie, w którym pozwany korzystał z zarzutu zatrzymania, tj. od 14 kwietnia 2021 r.

Jako wadliwe należało również ocenić rozstrzygnięcie dotyczące oddalenia powództwa o zasądzenie odsetek ustawowych za opóźnienie od kwoty 110 822,54 zł za okres od 4 września 2018 r. do 21 listopada 2019 r. Sąd Apelacyjny przyjął, że wymagalność roszczenia powodów powstała dopiero na skutek złożenia przez nich jednoznacznej, świadomej deklaracji co do losów umowy kredytowej, co nastąpiło na rozprawie 21 listopada 2019 r. W orzecznictwie przyjmuje się, że odmowa udzielenia zgody przez konsumenta, należycie poinformowanego

o skutkach prawnych usunięcia postanowienia niedozwolonego, na zastosowanie takiego postanowienia, pociąga za sobą trwałą jego bezskuteczność (uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56; postanowienie SN z 28 kwietnia 2023 r., I CSK 3966/22). Z drugiej jednak strony, wskazuje się, że nie ma podstaw do pozbawienia kredytobiorcy odsetek za opóźnienie już od chwili wezwania do zapłaty, gdy poinformował kredytodawcę, że umowa kredytu jest nieważna i wezwał do zwrotu świadczenia spełnionego na podstawie nieważnej umowy (m.in. postanowienia SN: z 21 lutego 2024 r., I CSK 568/23; z 29 września 2023 r., I CSK 6772/22).

Zagadnienie wymagalności roszczenia restytucyjnego w przypadku nieważności umowy o kredyt waloryzowany kursem CHF (ze względu na wyeliminowanie z niej klauzul abuzywnych) każdorazowo trzeba analizować na tle okoliczności występujących w konkretnej sprawie. Istotna w tym kontekście może być data doręczenia odpisu pozwu stronie pozwanej lub odpisu pisma procesowego obejmującego rozszerzenie powództwa, termin wyznaczony do spełnienia świadczenia itp. Pozwoli to w konsekwencji na praktyczne zweryfikowanie terminów dotyczących wymagalności poszczególnych części roszczenia.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzeczono jak w sentencji wyroku, pozostawiając Sądowi Apelacyjnemu orzeczenie o kosztach postępowania kasacyjnego, zgodnie z art. 108 § 1 k.p.c.

[a.ł.]

Maciej Kowalski

Marcin Łochowski

Piotr Telusiewicz